

ՀԱՄՈՒՄ Կ. ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ

ԳԱՆ պարմության ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոցենտ

**ԲԱՔՎՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻԱԶՈՐ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ (1920–1922 ԹԹ.)**

Բանալի բառեր՝ Միքայել Աթաբեկյան, Իսահակ Դովլաթյան, Բաբուկ, ներկայացուցչություն, գործունեություն, տնտեսություն, դիվանագիտություն, քաղաքականություն:

1920 թ. դեկտեմբերի 2-ին, Հայաստանի խորհրդայնացումից մինչև 1922 թ. մարտին Անդրկովկասյան Դաշնության և դեկտեմբերին Խորհրդային Միության կազմավորումը, Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունն (ՀՍԽՀ) ուներ ինքնուրույնության որոշակի տարրեր, որի դրսևորման ձևերից էր արտերկրում սեփական դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցչությունների առկայությունը:

1920 թ. դեկտեմբերի 6-ին հրապարակած հրամանով Հայաստանի հեղկոմը լուծարեց նախկին կառավարության դիվանագիտական ու հյուպատոսական մարմինները: Հատուկ սահմանվում էր, որ «խորհրդային հանրապետություններում հայկական միսիանների լիկվիդացիան կատարվելու է

խորհրդային միսիանների անմիջական հսկողությամբ»¹։ Այնուհետև Խորհրդային Հայաստանը լիազոր ներկայացուցչություններ և հյուպատոսություններ հիմնեց խորհրդային հանրապետություններում և հարևան ոչ խորհրդային պետություններում։ Լիազոր ներկայացուցիչներ և հյուպատոսներ նշանակելու իրավասությունը Հայիեղկոմն իրեն էր վերապահել։ Այդ իրավասությունը 1921 թ. մայիսին փոխանցվեց ՀՍԽՀ ժողովրդական կոմիսարների խորհրդին։ Ընդգծենք, որ ՀՍԽՀ դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցիչների գործունեության սկզբունքների, իրավասությունների վերաբերյալ Խորհրդային Հայաստանի իշխանությունները հատուկ որոշումներ, հրահանգներ չեն ընդունել։ Այս հարցերը կարգավորվել են Խորհրդային Ռուսաստանի Ժողկոմխորհի համապատասխան դեկրետներով ու հաստատած կանոնադրություններով²։

Հայաստանի հեղկոմի 1920 թ. դեկտեմբերի 6-ի հրամանի ուժով՝ զբաղեցրած պաշտոնից ազատվողների թվում էր Խորհրդային Ադրբեջանի մայրաքաղաք Բաքվում Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցիչ Մարտիրոս Հարությունյանը, որը 1920 թ. փետրվարի 27-ին այդ պաշտոնում փոխարինել էր Տիգրան Բեկզադյանին՝ պաշտոնավարելով մինչև դեկտեմբերի 2-ը³։ Այն է՝ նախկին

¹ ՀՍԽՀ դեկրետների եւ հրամանների ժողովածու, պրակ I (1920 թ. նոյեմբերի 29 – 1921 թ. փետրվարի 18), Էջմիածին, 1921, էջ 7։

² Տե՛ս Նսայան Ա.Ա., Հայաստանի միջազգային իրավական դրությունը (1920–1922), Երևան, 1967, էջ 376, 390։

³ Տե՛ս Հայաստանի ազգային արխիվ (ՀԱԱ), ֆ. 275, ց. 6, գ. 16, թ. 10–13, գ. 31, թ. 133–137, 146, գ. 38, թ. 195։

կառավարության ներկայացուցիչներին աշխատանքից ազատելու հրամանի հրապարակումից առաջ Մ. Հարությունյանը, փաստացի, աշխատանքից ազատված էր:

Խորհրդային Հայաստանի արտերկրյա ներկայացուցչություններից առաջինը հիմնվել է Բաքվի լիազոր ներկայացուցչությունը: Հայաստանի խորհրդայնացմանը հաջորդող առաջին օրերին հայտնի հեղափոխական գործիչ Միքայել Աթաբեկյանը նշանակվեց Ադրբեջանում ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցիչ: Բաքվում ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչությունից ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցչության անցումը տեղի է ունեցել սահուն կերպով: Ամենայն հավանականությամբ, Մ. Հարությունյանին աշխատանքից ազատել և Մ. Աթաբեկյանին պաշտոնի է նշանակել Հայիեդկոմի փոխնախագահ Ալեքսանդր Բեկզադյանը, որը Հայաստանի խորհրդայնացման պահին (02.12.1920 թ.) գտնվում էր Բաքվում: Նա Երևան ժամանեց դեկտեմբերի 9-ին և արդեն հաջորդ օրվանից սկսեց իրականացնել արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիսարի պարտականությունները⁴:

Հայաստանի խորհրդայնացումից հետո նոր իշխանություններն ունեին երկու կարևոր խնդիր. ամրապնդել խորհրդային վարչակարգը և երկիրը դուրս բերել սոցիալ-տնտեսական ծանր կացությունից: Խորհրդայնացված Հայաստանում փոքր թիվ էին կազմում կոմունիստական կու-

⁴ Տե՛ս Սուքիասյան Հ. Կ., ՀՍԽՀ արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիսարիատի կազմավորման պատմությունից, «Բանբեր Երևանի համալսարանի, հասարակական գիտություններ. Միջազգային հարաբերություններ, քաղաքագիտություն», Երևան, 2010, N 130.6, էջ 57-58:

սակցության անդամները: Բանն այն է, որ 1920 թ. մայիսյան ապստամբության օրերին մասամբ ձերբակալվել, արտաքսվել, մասամբ էլ Հայաստանից հեռացել էին քիչ թե շատ հայտնի հայ կոմունիստները⁵: Ուստի, ՀԿ(Բ)Կ կենտկոմն անմիջապես ձեռնամուխ եղավ մյուս խորհրդային հանրապետություններից կոմունիստ գործիչների հավաքագրմանը:

Խորհրդային Հայաստանի պետական իշխանության տարբեր ոլորտներում պաշտոնավարելու համար, հատկապես, Հայաստանում խորհրդային իշխանության հաստատման առաջին շաբաթներին, կոմունիստ կադրեր հավաքագրելու ու նրանց Հայաստան ուղարկելու գործում զգալի աշխատանք կատարեց Ադրբեջանում ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցչությունը: Հայտնի են 1920 թ. դեկտեմբեր – 1921 թ. հունվար ամիսներին Բաքվից Երևան ուղևորվող տասնյակ գործիչներին լիազոր ներկայացուցչության կողմից տրված մանդատներ, որտեղ նշված է, որ վերջինները մեկնում են Երևան՝ «ՀԿ(Բ)Կ կենտկոմի տրամադրության տակ»⁶:

Հայաստանում խորհրդային իշխանության գոյության առաջին ամիսներին երկրի իշխանությունները Բաքվի ներկայացուցչության միջոցով էին խորհրդային Ադրբեջանի և Խորհրդային Ռուսաստանի ղեկավարներին տեղեկություններ փոխանցում ՀՍԽՀ-ում առկա դրության և, ի մասնավորի, նաև սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի վերաբերյալ: 1921 թ. հունվարի 21-ին Մ. Աթաբեկյանին ուղղված հեռագրում

⁵ Տե՛ս Ալիխանյան Մ.Ց., Սովետական Ռուսաստանի դերը հայ ժողովրդի ազատագրման գործում (1917–1921 թթ.), Երևան, 1966, էջ 271–272:

⁶ ՀԱՄ, ֆ. 1, ց. 1, գ. 29, թ. 25–84, գ. 147, թ. 1–46:

ՀՍԽՀ արտաքին գործերի ժողկոմի փոխանորդ Ասքանազ Մռավյանը տեղեկացնում էր Ալեքսանդրապոլում ու շրջակայքում թուրքերի կատարած թալանի, բռնությունների մասին, անդրադառնում հանրապետության տնտեսական վիճակին: «Մեր դրությունը կրիտիկական է», - նշում էր Ա. Մռավյանը և խնդրում արագացնել անհրաժեշտ մթերքների փոխադրման գործը⁷: Բաքվի ներկայացուցչությունն իր գործունեությունը շարունակեց նաև 1921 թ. փետրվարի 18-ին Երևանում կատարված իշխանափոխությանը հաջորդող օրերին:

Լիազոր ներկայացուցչությունը զբաղվում էր նաև Հայաստանին առնչվող գիտակրթական ու մշակութային ամենատարբեր խնդիրներով: Այս առումով հետաքրքրական է ակադեմիկոս հայագետ Հակոբ Մանանդյանի՝ Բաքվում գտնվող անձնական գրադարանը Երևան տեղափոխելու հարցը: Ձեռնամուխ լինելով գրադարանի տեղափոխությանը՝ Խորհրդային Հայաստանի լուսավորության ժողկոմ Աշոտ Հովհաննիսյանը 1921 թ. մայիսի 6-ին Բաքվում ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցչությանն ուղղված գրությամբ տեղեկացնում էր, որ հայագետի եղբայրը՝ Արսեն Մանանդյանը, լիազորված է կազմակերպելու գրադարանի փոխադրումը և խնդրում է «ըստ ամենայնի աջակցություն ցույց տալ» այդ հարցում: Նշվում էր, որ գրքերը Հ. Մանանդյանին անհրաժեշտ են իր աշխատությունների շարադրման համար⁸: Սակայն որոշ խոչընդոտներ

⁷ Հեղափոխական կոմիտեները Հայաստանում: Փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու (1920 թ. նոյեմբեր - 1922 թ. հունվար), կազմող՝ Ս. Մ. Սահրադյան, Երևան, 1974, էջ 113:

⁸ Տե՛ս ՀԱԱ, ֆ. 122, ց. 1, գ. 44, թ. 3:

էին առաջացել գրադարանի տեղափոխման ժամանակ, ուստի լիազոր ներկայացուցիչ Մ. Աթաբեկյանը ստիպված է եղել միջամտել: Հունիսի 15-ին ՀՍԽՀ արտգործոժողկոմատին վերջինս հայտնում է, թե ինքը պայման է դրել, որ գրքերը Երևան տեղափոխվելուց հետո պետք է գտնվեն արտգործոժողկոմատի իրավասության տակ: Հունիսի 28-ին լուսժողկոմատին ուղղված գրությամբ, որին կից ուղարկվում է նաև Մ. Աթաբեկյանի՝ հունիսի 15-ի գրությունը, արտգործոժողկոմատը տեղեկացնում է գրադարանի՝ Բաքվից Երևան հաջող տեղափոխության և Հ. Մանանդյանի համաձայնությամբ Երևանի համալսարանին հանձնելու մասին⁹:

1921 թ. հունիսի վերջերին Բաքվում ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցչի պաշտոնում Մ. Աթաբեկյանին փոխարինեց ներքին գործերի նախկին ժողկոմ Իսահակ Դովլաթյանը: Այդ նշանակման մասին արտգործոժողկոմ Ա. Մռավյանը 1921 թ. հունիսի 21-ին հեռագրով տեղեկացրեց Խորհրդային Ադրբեջանի արտգործոժողկոմ Միրզա-Դավուդ Հուսեյնովին¹⁰: Պրոֆ. Ա. Եսայանը գրում է, թե «Սովետական Հայաստանի դիվանագիտական ներկայացուցչությունը Ադրբեջանի հեղկոմին կից սկսեց գործել 1921 թ. հուլիսից»¹¹: Հեղինակը, փաստորեն, ՀՍԽՀ կառավարության կողմից նոր ներկայացուցչի նշանակումը շփոթել է ներկայացուցչության ստեղծման հետ, որը, ինչպես տեսանք, շատ ավելի վաղ էր տեղի ունեցել:

⁹ Տե՛ս նույն տեղում, թ. 10-11:

¹⁰ Տե՛ս ՀԱԱ, ֆ. 114, ց. 1, գ. 45, թ. 29:

¹¹ Եսայան Ա.Ա., նշվ. աշխ., էջ 382:

Ի. Դովլաթյանի պաշտոնավարման շրջանում ՀՍԽՀ Բաքվի ներկայացուցչությունը դարձավ առավել սերտ կապող օղակ Խորհրդային Հայաստանի և Խորհրդային Ադրբեջանի կառավարությունների միջև: ՀՍԽՀ արտգործօղկոմատը ադրբեջանական իշխանություններին տարբեր հարցերի վերաբերյալ տեղեկություններ էր փոխանցում Բաքվի իր լիազոր ներկայացուցչի միջոցով: Այսպես՝ ՀՍԽՀ ներքին գործերի օղկոմատը 1921 թ. օգոստոսի 16-ին արտգործօղկոմատին տեղեկացրեց Դիլիջանի շրջանում ադրբեջանցի քոչվորների կատարած անկարգությունների մասին: Օգոստոսի 19-ին, հեռագրով այդ մասին հայտնելով Բաքվում ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցիչ Ի. Դովլաթյանին, արտգործօղկոմ Ա. Մոսվյանը հրահանգում է Ադրբեջանի ղեկավարներից պահանջել ազդելու քոչվորների վրա¹²:

Ներկայացուցչության գործունեության ուղղություններից մեկն էլ Խորհրդային Հայաստանի և Խորհրդային Ադրբեջանի միջև գոյություն ունեցող ամենից խնդրահարույց հարցի՝ սահմանագծային խնդիրների վերաբերյալ քննարկումներին մասնակցությունն էր: Խնդիրն այն է, որ ՀՍԽՀ հյուսիս-արևելյան սահմանահատվածում (նախկին Ելիզավետպոլի նահանգի Ղազախի գավառ) հայկական և ադրբեջանական սահմանակից գյուղերի միջև առկա հողային-անտառային-ջրային վեճերը 1921 թ. սեպտեմբերից սրվել էին: Սահմանաշերտում ադրբեջանցի գյուղացիների կողմից սահմանի խախտման և հայկական գյուղերում կատարած թալանի, վի-

¹² Տե՛ս ՀԱԱ, ֆ. 114, ց. 2, գ. 98, թ. 60-61:

ճելի հողամասերի բռնագավթման վերաբերյալ հայկական կողմի բողոքների մի մասը ՀՄԽՀ արտգործօղկոմատը Խորհրդային Ադրբեջանի ղեկավարությանը փոխանցում էր Բաքվում ՀՄԽՀ լիազոր ներկայացուցիչ Ի. Դովլաթյանի միջոցով¹³:

Լիազոր ներկայացուցչության և մասնավորապես Ի. Դովլաթյանի գործունեության կարևոր ուղղություններից էր նաև Խորհրդային երկու պետությունների միջև նախկինում եղած տնտեսական կապերի վերականգնմանն ու առևտրատնտեսական հարաբերությունների հաստատմանը նպաստելը: Մասնավորապես, 1921 թ. աշնանը Ի. Դովլաթյանը ջանքեր գործադրեց ադրբեջանական «Ազսոյուզ» ընկերության միջոցով աղաղման նյութեր ձեռք բերելու նպատակով, որն անհրաժեշտ էր Խորհրդային Հայաստանում կաշվի վերամշակման ծավալները վերականգնելու համար: Երկրի նավթամթերքների սուր պակասը լրացնելու համար առաջնային խնդիր էր «Ազնեվթ» ընկերության հետ համագործակցությունը, որը հնարավոր դարձավ արդեն 1922 թ. գարնանը¹⁴:

Համագործակցություն հաստատելու փորձեր եղան նաև Բաքվի հայ մեծահարուստների հետ: Նրանցից որոշները (Հ. Քոչարով, Ա. Տեր-Կարապետով, Օգանեզով եղբայրներ և

¹³ Տե՛ս Խաչատրյան Կ.Հ., Սուքիասյան Հ.Կ., Բաղդասյան Գ.Մ., Հայկական տարածքների բռնակցումը Թուրքիային և Խորհրդային Ադրբեջանին 1920–1930-ական թվականներին, Երևան, 2020, էջ 68–69:

¹⁴ Տե՛ս Բալասանյան Գ., Խորհրդային հանրապետությունների հետ ՀՄԽՀ առևտրատնտեսական առնչությունների պատմությունից (1921–1922 թթ.), «Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու)», թիվ 10, Երևան, 2009, էջ 247–249:

ուրիշներ) ներկայացուցչությանն ուղղված դիմումներում պատրաստականություն էին հայտնել գյուղատնտեսական գործիքներ արտադրելու նպատակով (ինչի պահանջարկը ՀՄԽՀ-ում մեծ էր) իրենց պատկանող գործարանները, հաստոցները խորհրդային Հայաստանի կառավարության տրամադրության տակ դնել՝ դրանց տնօրեններ աշխատելու պայմանով: Նրանց շահագրգռվածությունն առաջին հերթին պայմանավորված էր միանգամայն տեղին մտավախությամբ, որ իրենց ունեցվածքը խորհրդային Ադրբեջանի իշխանությունների կողմից կպետականացվի: Չնայած գործադրված ջանքերին՝ այս համագործակցության փորձերը հաջողությամբ չպսակվեցին¹⁵:

1921 թ. երկրորդ կեսին սկսված Անդրկովկասի խորհրդային հանրապետությունների միավորման գործընթացի պայմաններում Մոսկվայի համար այլևս աննպատակահարմար էր դառնում այդ հանրապետություններում փոխադարձաբար դիվանագիտական ներկայացուցիչներ պահելը: ՌԿ(Բ)Կ կենտկոմի կովկասյան բյուրոյից ստացած հրահանգով՝ ՀՄԽՀ ժողկոմխորհը 1921 թ. նոյեմբերի 16-ին որոշեց լուծարել խորհրդային հանրապետություններում գործող ՀՄԽՀ դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցչությունները: Բացառություն էր արվում միայն Մոսկվայում ՀՄԽՀ լիազոր ներկայացուցչության դեպքում: Թիֆլիսում և Բաքվում գործող ՀՄԽՀ լիազոր ներկայացուցչությունները

¹⁵ Տե՛ս նույն տեղում, էջ 245–246:

պետք է լուծարվեին մեկ ամսվա ընթացքում¹⁶։ Դեկրետի մասին արտգործոդկոմատը տեղեկացրեց իր ներկայացուցչություններին։ Ինչպես այս առնչությամբ միանգամայն դիպուկ նշում է պրոֆ. Վ. Ղազախեցյանը, «Հայաստանի արտաքին հարաբերությունների բնագավառում միավորիչ գործընթացները զարգացան այնքան արագ, որ նրա համապատասխան գերատեսչությունները դադարեցին գործելուց ավելի վաղ, քան կկազմավորվեին Անդրկովկասյան դաշնությունը և ԽՍՀՄ-ը»¹⁷։ Ընդգծենք, որ ներկայացուցչությունների լուծարման գործընթացը սահմանվածից ավելի երկար տևեց։

Խորհրդային Ադրբեջանում և, մասնավորաբար, Բաքվում բնակվող մեծաթիվ հայության ֆինանսատնտեսական հնարավորությունները Խորհրդային Հայաստանի վերաշինման օգտին ծառայեցնելու նպատակով 1922 թ. փետրվարի 25-ին, Ի. Դովլաթյանի ջանքերով ու նախագահությամբ, Բաքվում հիմնվում է Հայաստանի օգնության կոմիտեի (ՀՕԿ) մասնաճյուղ։ Բաքվի ՀՕԿ-ի առաջին նիստը տեղի է ունեցել 1922 թ. փետրվարի 28-ին¹⁸։ ՀՕԿ-ի մասնաճյուղն իր գործունեությունն իրականացնում էր վարչա-ֆինանսական, քարոզչական-կազմակերպչական և գաղթականական հանձնաժողովների միջոցով։ ՀՍԽՀ բնակչությանն օժանդակելու նպատակով Բաքվում զանազան միջոցառումներ էին կազմակերպվում։ Մասնաճյուղը գործեց մինչև 1925 թ. հուլիս ամիսը՝

¹⁶ Ցն՝ ՀԱԱ, ֆ. 113, ց. 3, գ. 27, թ. 21, ֆ. 114, ց. 1, գ. 65, թ. 43, գ. 126, թ. 17։

¹⁷ Ղազախեցյան Վ. Ն., Հայաստանը 1920–1940 թթ., Երևան, 2006, էջ 254։

¹⁸ Ցն՝ ՀԱԱ, ֆ. 178, ց. 1, գ. 1, թ. 32–34։

որոշակի ներդրում ունենալով Խորհրդային Հայաստանի քայքայած տնտեսության վերականգնման գործում¹⁹:

Չնայած Խորհրդային Հայաստանի ժողկոմխորհի 1921 թ. նոյեմբերի 16-ի դեկրետի պահանջին՝ Բաքվում ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցչությունն իր գործունեությունը շարունակել է մինչև 1922 թ. փետրվարը՝ աստիճանաբար վերածվելով տնտեսական ներկայացուցչության: Լիազոր ներկայացուցչության լուծարումից հետո Ի. Դովլաթյանը նշանակվեց Ադրբեջանում ՀՍԽՀ տնտեսական ներկայացուցիչ: Մասնավորապես, 1922 թ. մարտի 21-ին Ադրբեջանի ժողկոմխորհի նախագահ Ն. Նարիմանովին ուղղված Ա. Մռավյանի հեռագրում, ուր պահանջվում էր Ի. Դովլաթյանին տրամադրել Բաքվում ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչության արխիվը, նա հիշատակվում է իբրև Հայաստանի տնտեսական ներկայացուցիչ²⁰:

Այսպիսով՝ 1920 թ. դեկտեմբերին Բաքվում կազմակերպված ՀՍԽՀ լիազոր ներկայացուցչությունը գործել է մինչև 1922 թ. փետրվարը: Լիազոր ներկայացուցիչներ Միքայել Աթաբեկյանի և Իսահակ Դովլաթյանի առջև խնդիր էր դրված Խորհրդային Ադրբեջանի կառավարության մոտ ներկայացնել Հայաստանի շահերը, նպաստել երկու պետությունների միջև առկա խնդիրների (հատկապես, քոչի և սահմանների) կարգավորմանը, տնտեսական ու մշակութային կապերի վերականգնմանը, Ադրբեջանում ապրող հայության

¹⁹ Տե՛ս Մակարյան Լ.Ա., Հայաստանի օգնության կոմիտեի գործունեությունը (1921–1937 թթ.), Երևան, 2018, էջ 159–164:

²⁰ Տե՛ս ՀԱԱ, ֆ. 114, ց. 1, գ. 222, թ. 15:

տնտեսական ներուժը ներգրավել Խորհրդային Հայաստանի տնտեսական վերաշինությանը: 1922 թ. փետրվարին աշխատանքից ազատված Ի. Դովլաթյանը դարձավ Բաքվում Հայաստանի վերջին դիվանագիտական ներկայացուցիչը: Հայաստանի և Ադրբեջանի միջև այլևս դիվանագիտական հարաբերություններ չհաստատվեցին:

**Амо К. Сукиасян, Институт истории НАН РА, к.и.н.,
доцент, Из истории деятельности Полномочного представительства Советской Армении в Баку (1920–1922 гг.)**

Организованная в марте 1919 г. в столице Азербайджана Баку дипломатическая миссия Республики Армения после советизации Армении (2 декабря 1920 г.) была распущена. В начале декабря 1920 г. в Баку было создано Полномочное представительство Советской Армении, действовавшее до февраля 1922 г. Полномочными представителями были Микаэл Атарбемян (декабрь 1920 г. – июнь 1921 г.) и Исаак Довлатян (июнь 1921 г. – февраль 1922 г.).

Полномочное представительство Советской Армении в Баку занималось урегулированием проблем между Советской Арменией и Советским Азербайджаном, также вопросами культурного и экономического сотрудничества. Представительство стремилось задействовать экономический потенциал проживающих в Азербайджане армян, для помощи Армении и роста ее экономики.

Hamo K. Sukiasyan, *Institute of History of the NAS RA, Candidate of Sciences in History, Associate Professor, From the history of the activities of the Plenipotentiary Representation of Soviet Armenia in Baku (1920–1922)*

In March 1919, the diplomatic mission of the Republic of Armenia organized in Baku, the capital of Azerbaijan, was dissolved after the sovietization of Armenia (December 2, 1920). Instead, the Plenipotentiary Representation of Soviet Armenia was established in Baku in early December 1920, which operated until February 1922. Mikayel Atarbekyan (December 1920 – June 1921) and Isahak Dovlatyan (June 1921 – February 1922) were the plenipotentiaries of Armenia in Baku.

The Plenipotentiary Representation of Soviet Armenia in Baku dealt with the settlement of problems between Soviet Armenia and Soviet Azerbaijan, issues of cultural and economic cooperation, trying to involve the economic potential of the Armenians living in Azerbaijan for the recovery of the Armenian economy.